

Autorul tratează sub forma unui complex studiu de caz „Operațiunea *Torța*” din nordul Africii, catalogată a fi o victorie diplomatică a lui Churchill, care a avut darul de a-l enerva pe Stalin. De asemenea, sunt tratate disputele anglo-americane privind momentul debarcării aliate în Franța. Partea engleză susținea necesitatea deschiderii prioritare a unui front periferic în zona Mediteranei, prin care nu numai că s-ar produce pagube importante aparatului de război german, ci s-ar obține și o poziție strategică în oprirea expansiunii sovietice viitoare, pe când partea americană dorea o invazie de proporții, cât mai grabnică, în scopul scurtării războiului și consecințelor sale nefaste. În cazul acestor prezentări lipsesc însă în totalitate sursele sovietice, fiind citate numai opere în limba engleză sau, mai rar, ale unor autori români. Poate că n-ar fi stricat nici un scurt portofoliu de analiză a presei americane a vremii respective, pentru a ilustra punctele de vedere ale societății americane privitoare la acțiunile de politică externă.

Remarcăm cu multă satisfacție că, dând dovadă de mult curaj și de gândire individuală, autorul „se rupe” de punctul de vedere, fosilizat ca axiomă în istoriografia Războiului Rece, conform căruia în relațiile lui cu Stalin, președintele Roosevelt n-ar fi fost decât un idealist naiv, cu o admirație aproape puerilă față de personalitatea lui Stalin și cu o încredere oarbă în cuvintele acestuia. Contrar acestei imagini – susținută, pe vremuri, prin operele unor autori renumiți, ca Henry Kissinger, Robert Dallek și alții –, Radu Cazac îi schițează președintelui american un portret de politician realist, care de multe ori, chiar prin atitudinea lui aparent exagerat de permisivă față de doleanțele sovieticilor, le pune acestora piedici. Un exemplu este discutarea situației postbelice a Germaniei în cadrul conferinței de la Teheran: știind că Stalin dorește un stat german slăbit, Roosevelt a propus împărțirea Germaniei în cinci părți distincte, știind că această propunere va fi prea mult chiar și pentru Stalin.

Capitolul al treilea, intitulat „Franklin D. Roosevelt și lumea postbelică”, tratează problematica viziunilor aliate, și, între acestea, în primul rând pe cele ale personajului principal al acestei lucrări, privind noua ordine mondială de după sfârșitul războiului. Cel mai bine realizat subcapitol este, în opinia noastră, cel intitulat „De la Carta Atlantică la Organizația Națiunilor Unite (1941-1945)”, care urmărește, într-un stil liniar, narativ, dar totodată efectuând și analizele de rigoare, înfăptuirea ideii Națiunilor Unite. De fapt, constituirea Organizației Națiunilor Unite este și ultima idee a cărții, care nu mai analizează nici evenimentele erei Truman, nici impactul politicilor lui Roosevelt asupra lumii de după război.

Putem afirma că prezenta carte este o sinteză bine încheată, care poate avea impact asupra istoriografiei relațiilor internaționale din mediul academic românesc, și, în cazul în care va fi tradusă în limba engleză, chiar și asupra istoriografiei occidentale.

ARTUR LAKATOS

Elena Iuliana Lache, *Relații internaționale în perioada Războiului Rece*, București, Editura Fundației de Măine, 2009, 218 p.

Lucrarea – după cum o formulează și autoarea în introducere – și-a propus să fie un compendiu de istorie a relațiilor internaționale contemporane, marcate profund de realitățile Războiului Rece. Folosind o bibliografie nu foarte vastă, dar foarte variată, în limbile română, franceză, engleză și germană, în capitolul introductiv ne prezintă și principalele școli de istoriografie a Războiului Rece, punând oarecum în antiteză școlile

tradiționale (în expresia ei, ortodoxe) și pe cea revizionistă. O parte destul de reușită a introducerii, după părerea noastră, este cea în care explică teoria bipolarității.

Lucrarea propriu-zisă este structurată în opt capitole, ultimele cinci dintre acestea, la rândul lor, fiind divizate în subcapitole. În urma capitolului introductiv, „Caracteristici ale epocii Războiului Rece”, al doilea capitol ne oferă o analiză instituțională detaliată, fiind intitulat „Crearea și începuturile activității Organizației Națiunilor Unite”. Trebuie remarcat aici caracterul interdisciplinar al analizei, care se bazează în primul rând pe documentele originale ale Națiunilor Unite, prezentarea în termeni juridici fiind completată prin plasarea ei în contextul evoluției relațiilor internaționale din epoca respectivă.

„Destrămarea Marii Alianțe și începutul Războiului Rece” analizează condițiile dezmembrării coaliției antihitleriste, proces început, în viziunea autoarei, odată cu conferința de la Potsdam. Totodată își exprimă părerea conform căreia, la baza înrăutățirii situației ar fi stat neînțelegerea strategiei celuilalt, din partea ambelor părți. Surprinde momentul „Cortinei de Fier” din momentul discursului lui Churchill de la Fulton și aduce un motiv oarecum nou în istoriografia Războiului Rece, prin confruntarea atitudinilor aliate în cazul proceselor de la Nürnberg și Tokio. De obicei, lucrările care tratează această perioadă acordă interes minim acestui fenomen aparte, cel al tragerii la răspundere a criminalilor de război. Într-un subcapitol bine definit se tratează problema tratatelor de pace încheiate cu Italia, România, Bulgaria, Ungaria și Finlanda, în concluzie menționând că aceste tratate au marcat o vreme îndelungată existența acestor state. Numai prin următorul subcapitol autoarea intră efectiv în prezentarea evenimentelor legate de începutul *de facto* al Războiului Rece, acestea fiind comprimate într-un singur subcapitol, care poartă titlul „Strategia de containment, Doctrina Truman și Planul Marshall”, iar în ultima subdiviziune a acestui capitol, într-o manieră foarte corectă, surprinde reacțiile sovietice la mutările aliaților occidentali prin crearea Cominformului.

Al patrulea capitol, „Relațiile Internaționale sub impactul Războiului Rece, 1948-1955”, realizează o prezentare sintetică a celor menționate în titlu, în stilul caracteristic operelor din domeniul istoriografiei de specialitate, folosind o metodologie standard, de prezentare a evenimentelor și comentare a acestora. Identifică în total șapte evenimente sau probleme destul de importante pentru a primi câte un subcapitol propriu: prima blocadă a Berlinului, constituirea NATO, sistemul de alianțe încheiate de diplomația americană în emisfera vestică, Asia de sud-est și zona Pacificului, războiul coreean, începuturile integrării europene prin prisma primelor proiecte postbelice, constituirea Tratatului de la Varșovia și conferința de la Geneva din 1955. Acordă o atenție sporită în special spiritului de la Geneva – de altfel, într-un scris științific, de obicei este foarte dificilă surprinderea unui asemenea moment –, un spirit al optimismului și al destinderii, dar care, până la urmă, în sine, nu putea să aducă schimbările practice pozitive. Aici trebuie să observăm că autoarea acordă atenție minimă – sau chiar deloc – personalităților politice, care au determinat aceste evenimente în mod decisiv.

Structura următorului capitol, „Evoluția relațiilor internaționale de la criza Suezului la războiul din Vietnam”, continuă în aceeași manieră prezentarea evenimentelor. Putem remarca structura subcapitolelor, care este foarte flexibilă din punct de vedere metodologic: criza Suezului este tratată separat de revoluția din

Ungaria, care la rândul ei este grupată cu evenimentele similare, dar de o intensitate mai mică din Polonia, iar a doua criză a Berlinului este grupată la un loc cu criza rachetelor din Cuba. Ultimele două subcapitole tratează chestiuni legate de doctrina Brejnev și de Primăvara de la Praga – aceste evenimente, spunem noi, ar fi putut fi analizate într-o manieră comparativă, fiind prezentate într-un mod paralel cu evenimentele de același gen din Europa Occidentală, de exemplu, revoltele studentești marcate de ideologiile extremei stângi și opoziția civică față de războiul din Vietnam. Din punct de vedere metodologic, dar și din punctul de vedere al complexității prezentărilor, este de remarcat unitatea dedicată evenimentelor militare și diplomatice ale războiului din Vietnam, până în clipa încheierii acestuia.

„Lumea a treia. Mișcarea de nealinier și grupul celor 77” este acel capitol care într-un spațiu relativ limitat – de numai 12 pagini – schițează pentru cititor evoluția mișcării de nealinier, prin diplomația țărilor din Lumea a Treia, urmărind evenimentele cronologice aproximativ numai până în 1964. Afirmția autoarei, conform căreia Mișcarea de Nealinier și Grupul celor 77 ar fi avut un impact limitat asupra politicii mondiale, este cel puțin surprinzătoare, și este parțial contrazisă imediat în frazele următoare, care spun că totuși, aceste țări au reprezentat centre de putere, factori și grupuri de presiune importante ale epocii respective. Deși prezentarea în cazul acestui capitol nu poate fi caracterizată simplu ca fiind una deficitară, considerăm că ar fi trebuit realizat într-un spațiu mai extins, atât din punct de vedere cronologic cât și tematic, ținând cont de faptul că istoria Războiului Rece în lumea a treia nu se leagă, în majoritatea cazurilor, de evoluția diplomației oficiale, ci mai mult de unele conflicte etnice și sociale; menționăm aici numai exemplul Indoneziei sau al majorității țărilor din America Latină.

„Conferința pentru securitate și cooperare în Europa 1972-1975” tratează un moment diplomatic pe care multe sinteze ale Războiului Rece îl trec cu vederea: Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa. Sunt descrise foarte amănunțit lucrările conferinței, oferind un spațiu important și eforturilor diplomației românești. Această inițiativă în sine este îmbucurătoare, totuși, trebuie să semnalăm anumite aspecte de slăbiciune metodologică: prezentarea se bazează exclusiv pe memoriile lui Valentin Lipatti, iar descrierea eforturilor românești se face la superlativ, fără însă a fi prezentate interesele strategice ale regimului politic din România, puternic marcat de personalitatea lui Nicolae Ceaușescu.

Ultimul capitol, „Relațiile internaționale între destindere și sfârșitul Războiului Rece”, sintetizează pe scurt evenimentele dintre 1970 și 1989, cu deschiderea nixoniană în politica externă a Americii, și războiul din Afganistan până în momentul prăbușirii Uniunii Sovietice. Nu există un capitol separat de concluzii, în schimb, pe ultimele pagini, este subliniată ideea care se bucură, de altfel, de o circulație mare în lumea academică, conform căreia Statele Unite au câștigat Războiul Rece în mod indirect, datorită agravării situației economice a Uniunii Sovietice, iar în urma acestuia, Statele Unite acționează în prezent în lumea internațională pe liniile *Realpolitik*, utilizând lozincă „apărării lumii libere” pentru motivarea unor acțiuni care de fapt servesc interese americane practice.

Prezenta lucrare de sinteză este, în esență, una reușită, în măsura în care evenimentele Războiului Rece pot fi sintetizate într-un volum de 218 pagini. Poate că anumite evenimente și fenomene ar fi trebuit să beneficieze de o atenție mai mare. Cu

NOTE DE LECTURĂ

toate acestea însă, cartea oferă o lectură plăcută și poate reprezenta o sursă de inspirație pentru toți cei interesați de mecanismele Războiului Rece.

ARTUR LAKATOS